

Yazınsal Metinlere Kuramsal Yaklaşımlar*

Jean-Claude COQUET

Metinlere verilen her başlık sorunludur¹. “Yazınsal Metinlere Kuramsal Yaklaşımlar” başlığı her birimizin öncelikle şu konuda aydınlanmış olduğumuzu düşündürür: benimsediğimiz *dil kuramı* nedir? Oysa akılcı bir biçimde hiç de öyle olmadığı düşünülebilir. Öyleyse yazınsal olarak nitelenen metinlerin konumuyla ve incelenmesiyle ilgilenme zamanı bundan sonra gelecektir.

Benimsediğimiz *dil kuramı* nedir?

Dil kuramı sorusuna verilecek yanıtlar çok sayıdadır. Bu yanıtların arasından bana belli bir dil görüngübilimini belli bir dil felsefesiyle karşılaştırma olanağı veren birini alacağım (dil görüngübilimi, dil felsefesi demekten yani belirli tanımlığı² kullanmaktan kaçınmak gerek), ayrıca bu yanıt bana dil görüngübiliminin altında “söyleyenler göstergebilimini” işletme olanağı da verecek (bu yaklaşımın ve bu uygulamanın sorumlusu olduğum için burada belirli tanımlığı kullanabilirim). Yapacağım ilk seçim dilin *devingen* görünümünü ele almaktır. “Dil” ve “söylem” terimlerini birlikte değerlendirip değerlendirmedeğim açıkça görülmektedir, ikinci terim birincisinin gerçekleşmesidir. Benveniste’in uygulamada bu iki terimi eşdeğerli kabul ettiğini de kayda geçirelim.

Ses, el-kol hareketleri, daha genel olarak da bedensel davranışı içeren “dil” ya da “söylem”, tam olarak, insana özgü, insan hayatına özgü anlamlandırıcı etkinliktir. Benveniste de özellikle bunun üzerine vurgu yapıyordu: “İletişim kurmaya yaramaktan çok daha önce, dil *yaşamaya yarar*”³. Bu anlamlandırıcı insan etkinliği söylem üreticisinin (yazarın) ve yorumlayıcının (okurun ya da dinleyicinin) izlediği sürece göre değişiklik gösterir. Bu etkinlik sözceleyenden sözceleyene gider ve bunu yaparken, bedensel (ya da daha iyisi, tensel, *Körper* değil *Leib*) ve/ya da zihinsel (ya da bilişsel) nitelikte bir ya da birçok anlam evreni üretir. Etkinlik anlatımın oluşturulduğu tekil *dilde* gerçekleşir.

Aristoteles sonrası mantığı

Bu anlamlandırıcı etkinliği doğruyu yanlıştan ayıran sınırı çizmeye indirgersek, “mantıksal” bakış açısını benimsemiş oluruz. Hakikat ve gerçeklik böylece birbirine bağlanmış olur. Bu iki kavram sıradan

Date Received (Geliş Tarihi): 06.12.2022

Date Accepted (Kabul Tarihi): 20.12.2022

* Çeviren: Sündüz ÖZTÜRK KASAR. Prof. Dr., Galatasaray Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Karşılaştırmalı Dilbilim ve Uygulamalı Yabancı Diller Bölümü (İstanbul, Türkiye), e-posta: skasar@gsu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0001-9642-7073. Bu makalenin ilk yayımına ait bilgiler şöyledir:

Jean-Claude Coquet, «Approches théoriques de texte littéraire», *Phénoménologie du langage*, Limoges, Lambert-Lucas, 2022, 123-133.

¹ 16-17 Şubat 2009’da, Paris’te, INALCO’da gerçekleşen Kuram Günleri’nde verilen “Yazınsal Metinlere Farklı Kuramsal Yaklaşımlar” başlıklı konferans.

² Jean-Claude Coquet burada Fransız dilinin özelliklerinden biri olan tanımlık kullanımı üzerinden bir açıklama yapıyor: belirli tanımlık bir tek olguya gönderme yapar oysa yazar burada hem dil görüngübilimi hem de dil felsefesi alanında birçok yaklaşım olduğunu ve kendisinin onlardan birini ele alacağını belirtiyor. (Çevirenin notu)

³ “La forme et le sens dans le langage” başlıklı makalede (1966-1967), *PLG* 2, s. 217.

kavramlardır kuşkusuz ama çok da açık seçik değildirler. Mantıkçı Aristoteles (bir de dikkatini olgulara veren görüngübilimci bir Aristoteles vardır, der Heidegger⁴) dili, konuşucunun, konuşan *öznenin* dile getirdiği (ὁ λέγων) ile *karşısında hazır bulunan gerçeklik* (τὸ νῦν ὑπάρχειν) arasındaki bağı kuran özel bir biçime indirger. Olguların belli bir durumunun hali hazırda uygun düştüğü söylem (ὁ λόγος) “hakiki” söylem olarak adlandırılır. Ancak şimdiki zamana, hazır bulunan gerçekliğe, hali hazırda var olana gönderme yapmak bizi Aristoteles sonrasında Ortaçağ mantıkçılarının oluşturduğu çerçeveden uzaklaştırır. Onlarla birlikte soyutlama içine gireriz. Hakikat ve gerçeklik artık bir “şimdiki zaman”a bağlı değildir. Zamansallıkla hiçbir bağı yoktur ve duyumsanabilir her türlü gerçeklikten kopuklardır. Aynı atılımın devamı olarak, tekil bir konuşucuya yapılacak her türlü göndermenin de yasaklanmış olduğunu ekleyelim.

ÖNEMLİ NOT: Bir konuşucunun örtük bir biçimde geri dönüşü her zaman olanaklı, her zaman kaygı vericidir. İşte bu nedenle Wittgenstein ilk kez Frege’nin (1879’da) ortaya sürdüğü yargılayıcılık niteliğini (*Urteilsschrift*) reddeder. “Kesinleme öneki” (M. Polanyi⁵) olarak da adlandırılan böylesi bir nitelik “özne”yi belirler. Söyleyenler göstergebiliminde sözceleyen öznenin bir “kesinleme işlemcisi” olarak tanımlandığını da kayda geçirelim. Ne var ki özne mantıksal alanın dışına çıkarılmıştır: “Bu gösterge [bu nitelik] mantıksal olarak anlamsızdır” zira “bir önermenin kendisi tarafından kendisinin hakiki olduğunu ifade etmesi olanaksızdır”, *Tractatus logico-philosophicus*, 4.442 (1921, Gallimard, “Tel”, 1961).

Yapısalcı ön gerçekler

1960lı yıllarda egemen olan pozitivist yaklaşıma göre “saflık; katışıksızlık”⁶ kaygısıyla “gerçekliği”, bir başka deyişle duyumsanabilir deneyime ait verileri ve buna bağlı olarak “hakikati” dışlamak gerekir. Hakikat düşüncenin saptanan olguya uygunluğunu yargılamaktan oluşur (*adaequatio rei et intellectus*, denirdi XI. Yüzyılda). Bu böyledir, ben bunu saptadım.

ÖNEMLİ NOT: “Saflık; katışıksızlık” kavramı bir tür boş hayaldir. Kant (1781) “saf akılı” yani duyumsanabilir deneyimden bağımsız ilkeleri hedef alıyordu, Husserl de *Méditations cartésiennes* (1929) adlı eserinde onun ardından bir “saf dilbilgisi” anlayışını dikkate alıyordu, tıpkı Peirce gibi, ama ayrıca “saf bir mantıktan, “saf bir hukuk”tan da söz ediyordu.

“Saflık; katışıksızlık” konusuna aynı olumlu ilgi dilbilimcilerde de görülür. Saussure’ün “dil” tanımı bizi “katışıksız değerlerden oluşan bir dizge” ye gönderir (*CLG*, s.116). Yazarlarda da aynı durum söz konusu. “Soyut, kusursuz ve önsel olarak gerçekleşen” bir şiir “saf şiir” olarak adlandırılacaktır (P. Valéry, *Lettres à quelques-uns*, 1945⁷). Barthes için “saf söz edimi” “saf bir biçim” içerir, yani üçüncü kişi, “o” ile “saf bir eylem” olarak belirli geçmiş zaman⁸. Vd. Ayrıca Gérard Genette’in 1969 ve 1991’de yayımlanan daha yeni metinlerine de bakınız⁹. Bakış açısı değişmemiştir: yalnızca “kurgu”

⁴ H.G. Gadamer Martin Heidegger’in *Interprétations phénoménologiques d’Aristote* (1989’da bulunan 1922 yılına ait el yazması) başlıklı eserine yazdığı önsözde şöyle demektedir: “Aristoteles görüş alanına olguların kendisini alan bir görüngübilimciydi: *die Sachen selber...*”, Mauvezin, Trans-Europ-Repress, 1992, s.15.

⁵ Bakınız örneğin Michael Polanyi, *Personal Knowledge, Towards a Post-critical Philosophy*, Chicago, University of Chicago Press, 1958.

⁶ Fransızca “pureté” kavramının dilimize felsefede “saflık” dilbiliminde ise “katışıksızlık” olarak çevrilmiş olması ve buradaki kullanımın her iki alana da gönderme yapması nedeniyle “saflık; katışıksızlık” biçiminde çeviriyoruz. (Çevirenin notu)

⁷ Yeni baskı, Gallimard, “L’imaginaire” n° 360, 1997.

⁸ R. Barthes, *Le Degré zéro de l’écriture*, Seuil, 1953, s. 46-47, 57.

⁹ G. Genette, *Figures II*, Seuil, “Tel Quel”, 1969 et *Fiction et diction*, Seuil, “Poétique”, 1991.

incelemeye alınabilir. “Gerçek duygular”dan söz etmenin anlamı yoktur. Yalnız ve yalnız λόγος [logos]’un hükümlanlık ettiği bir alandır bu.

Gerçeklik ve dilyetisi

Dil bilimlerinde, anlatsal göstergebilim diye de adlandırılan sözce göstergebiliminde (Greimas ekolü göstergebiliminde), anlatıbilimde (G. Genette) kabullenilmiş tek ilke olan *içkinlik* ilkesi karşısında, *gerçeklik* ilkesi haklarını talep eder. Gerçeklik ilkesi hangi temellerden oluşur? İki boyutun kendisini oluşturduğunu ve onları birbirine eklemek gerektiğini ön gerçek olarak ortaya koyar: oluşturan öge (doğal bir olgu) ve oluşturulan öge (kültürel bir olgu), φύσις [phusis], dilin temel söyleyeni ve λόγος [logos] onun çeviri işlemcisi. Yalnızca λόγος [logos]’u elimizde tutarsak, dil topal olur. Alışılmış bir biçimde karşımıza çıkan bu indirme sürecini iki örnekle ele alacağım:

- (a) *Res ipsae* ifadesinin çoğul olarak çevirisi (αὐτὰ τὰ πράγματα / *auta ta pragmata*); bakınız B. Cassin’in *Vocabulaire ...* adlı eserinin 1078-1079. sayfalarında yer alan çeviri, somut olgular, verilmiş olan olgular¹⁰.

Seneca, *De tranquillitate animi*, 14: In studiis puto [...] melius esse res ipsas intueri et horum causa loqui. Düşünceye indirgenmesinden önce algı(lama) (*intueri*) gelir.

Çev. Budé¹¹ : “Olguların kendisini dolaysız bir biçimde dikkate almak” yerine “edebiyatta, yalnızca *düşünceleri* [vurgulama bana ait] dikkate almak ve yalnızca onları dile getirmek için konuşmak gerektiğine samimiyetle inanıyorum”. Önce olgularla doğrudan kurulan bir ilişki (φύσις) [phusis], “dünyaya algısal açıklık” der Merleau-Ponty (*Le visible et l'invisible*, s.266), bunu *bedensel* bir yüklem çevirir, sonra da olguların dile getirilmesi, çevrilmesi (λόγος) [logos] gelir, bunu da *bilişsel* bir yüklem çevirir.

- (b) νοεῖν sözcüğünün çevirisi: çeviri λόγος [logos’un] φύσις [phusis] üzerindeki aynı türden egemenliğe tanıklık eder. *Odysseia*’nın XVII. kitabında Ulysses’in köpeğinin ölümü anlatılır. Victor Bérard’ın çevirisi şöyledir:

Köpek karşıdan gelen adamda Ulysses’i *tandı* (ἐνόησεν) ve kuyruğunu kımıldatarak iki kulağını indirdi. Efendisine yaklaşacak gücü bulamadı.

“Şuna dikkat çekelim ki, diye yazar P. Ricœur, Yunancanın birçok eyleme sahip olduğu yerde bizim çevirmenlerimiz ‘reconnaître’ [tanımak] eylemini kullanırlar. Şair sadık köpek Argos’un Ulysses’i doğrudan tanıdığını bir sözcükle özetlemek için γινώσκειν eylemini kullanır” (*Parcours*, s. 116-117). Oysa söz konusu olan *bilişsel* bir süreç değildir (Paul Ricœur eylem konusunda yanılmaktadır), *bedensel* bir yüklem söz konusudur: “Algılamada olgunun kendisine [φύσις] [phusis] sahibim, bir temsiline [λόγος] [logos] değil” (MMP *Le visible et l'invisible*, s.21). Şu çeviri bu düşünce üzerine temellenir: “Argos yaklaşan (ἐγγύς, “yakın”) Ulysses’in *kokusunu alır almaz*, kuyruğunu kımıldattı ve iki kulağını indirdi...”.

Bunun için söyleyenler göstergebilimi de Merleau-Ponty’nin tasarısına katılmaktadır: “λόγος [logos]’un altında φύσις [phusis] düzenini bulup ortaya çıkarmak” (MMP *Notes*, s.132). Dilin bu iki bileşenini birlikte ele alarak, söyleyenler göstergebilimi P. Ricœur’ün dil görüngübilimi üzerine yazmış olduğu

¹⁰ B. Cassin (yönetiminde), *Vocabulaire européen des philosophies: dictionnaire des intraduisibles*, Seuil et Le Robert, 2004.

¹¹ Budé, Belles Lettres tarafından 1927’de yayımlanan *Dialogues* başlıklı kitapta yer alan René Walts’ın çevirisini belirtmektedir (Association Guillaume Budé, «Collection des Universités de France»); eser daha sonra yeniden yayımlanmıştır, özellikle 2002’de.

makalesinde (“Dil felsefeleri” bölümünün alt-bölümünde, *Encyclopaedia Universalis*, 1980, s. 776-777) işaret ettiği çelişkiyi çözmek iddiasındadır:

Husserl’in çalışmalarından doğan görüngübilim, dilbilimin gelişmesinden sonra ve analitik felsefenin karşısında [ben de dil felsefesinin karşısında diye ekleyeceğim], dilin temel çelişkisini çözmek için bir girişim olarak yorumlanabilir. Söz konusu çelişki şudur: bir yandan dil birincil değildir, hatta özerk bile değildir, dil kendisinden daha alt düzeyde [*phusis* düzeyinde] eklenmiş bir gerçeği kavramanın ikincil anlatımıdır yalnızca; yine de kendisinin kendisinden önce gelene bağımlılığı ancak dil içinde [*logos* düzeyinde] ifade edilecektir. Çelişkinin diğer yüzü de buradadır (P. Ricœur, *a.g.y.*).

Gerçeklik alanı olayın deneyimlenmesine [φύσις] [*phusis*] indirgenmez, aynı zamanda olayın sözlü anlatımına olduğu gibi yazıya da açılır [λόγος] [*logos*]:

Dil gerçekliği *yeniden üretir* [...]. Konuşan kişi [yazan kişiyi de ekleyelim] söylemi aracılığıyla olayı ve olayı deneyimlemesini yeniden dünyaya getirir.¹²

Söyleyenler göstergebilimi açısından da, kendilerine sadık olduğumu düşündüğüm Benveniste ve Merleau-Ponty’nin gözünde de, kuramını yapmaya çalıştığımız dil öncelikle ya da yalnızca şunlar değildir:

- André Martinet’nin yazdığı gibi, insana “benzerleri üzerinde etki yapma” olanağı sağlayan bir araç¹³ değildir ya da aynı Martinet’nin 15.01.1971 tarihli *Le Monde* gazetesinde yayımlanan bir “Söyleşi”de belirttiği gibi “bir iletişim aracı” da değildir. Aslında dil bir araç olamaz diye itiraz eder Benveniste: “dil insanın doğasında yer alır, insan onu üretmemiştir”¹⁴.
- Bir ortam, bir bilişsel uzam, “mantıksal biçim, yani gerçekliğin biçimi”, Wittgenstein’in *Tractatus logico-philosophicus* (2. 18) adlı eserinde dediği gibi bir “tablo” (*Bild*), dünyanın “temsiller”inin yer aldığı bir mantıksal uzam değildir.

Dil felsefesinin ve geleneksel olarak dilbilimin bakış açısı budur. Örneğin, Culioli için, dil etkinliği bir temsil etkinliği λόγος [*logos*]tur¹⁵ oysa söyleyenler göstergebilimi için φύσις [*phusis*] ile λόγος [*logos*]u içeren anlamlandırıcı bir etkinliktir.

ÖNEMLİ NOT: Bu noktada, dil görüngübilimi sahneye koyma (*Darstellung*) üzerine dayanır, dil felsefesi ise temsil etme (*Vorstellung*) üzerine. Benveniste için söylemin, olayı ikinci bir kez sunma özelliği vardır. Onu “yeniden sunar” (*Darstellung*). “Ham” gerçeklik birincildir, söylemin gerçekliği ise ikincildir.

- Dil dünyayı görünür kılar. Dil kendi düzeyinde dünyayı, dünyanın *duyumsanabilir* gerçekliğini *yeniden üretir* (bu, *bedensel* yüklemelerin işlevidir); aynı zamanda dünyanın *akıl yoluyla kavranabilir* gerçekliğini de *yeniden üretir* (bu da *bilişsel* yüklemelerin işlevidir); yani dil çoğul bir varlık olan dünyanın kendi varlığını *yeniden üretir*. Varlık dünyayı bilgilendirir, dünya da dili bilgilendirir, dil de geri dönerek dünyayı *yeniden üretir* ve sonuç olarak dünyaya ait gerçekliği, onun varlığını *yeniden üretir*. Ya da şöyle diyebiliriz: birincil öge olan dil, φύσις [*phusis*] ile λόγος [*logos*], ikincil öge olan dünyaya açılır, o da üçüncül öge olan varlığa katılır.

¹² Émile Benveniste, “Coup d’œil sur le développement de la linguistique” (1963), *PLG I*, s. 25.

¹³ *La Linguistique synchronique*, PUF, 1965, s.60.

¹⁴ “De la subjectivité dans le langage” (1958), *PLG I*, s. 259.

¹⁵ A. Culioli, *Variations sur la linguistique*, Klincksieck, 2003, s. 75 ve 222.

Olay bir kez gerçeklikte, bir kez de bir kitapta iki kez oluşamaz. Olayın kendisi kitapta yok edilir ama kitap öyle bir mucize yaratır ki yazılmış olan çabucak yaşanmış olana dönüşür,

Marguerite Duras 29. 01. 1993'te Arte kanalında P. Dumayet ile yapmış olduğu bir söyleşide böyle söylüyordu.

Sözceleyenlerin süredizimsel olarak sahneye konması

Tanı(n)ma ölçütü: söylemin (metnin) ilerleyişinde, ilk olarak *bedensel* yüklem görünür, ikincil olarak da *bilişsel* yüklem.

Proust

Swann'ların Tarafı. İlk Bölüm. Combray. I.

“Çevremizdeki nesnelerin durağanlığı, bu nesnelerin başka nesnelere değil de, onlar olduklarından emin olmamızın, yani düşüncemizin onların karşısında durağan olmasının zorunlu bir sonucudur belki de. Ne olursa olsun, şurası bir gerçek ki, bu şekilde uyandığım zamanlar, zihnim nerede olduğumu anlayabilmek için boş yere çırpınır, nesnelere, ülkeler, yıllar, her şey etrafımdaki karanlığın içinde döner dururdu. Kıpırdayamayacak kadar uyumuş olan bedenim, yorgunluğunun aldığı şekilden yola çıkarak uzuvlarının konumunu saptamaya çalışır, buna göre, duvarın yönünü, eşyaların yerlerini anlamaya, içinde bulunduğu odayı yeniden oluşturmaya, isimlendirmeye çabalar. Bedenimin hafızası kaburgalarının, dizlerinin, omuzlarının hafızası, yatmış olduğu birçok odayı art arda sunardı kendisine; bu arada, hayal edilen odanın şekline bağlı olarak yer değiştiren görünmez duvarlar zifiri karanlıkta fırıldak gibi dönerdi. Zamanların ve şekillerin eşliğinde duraksayan zihnim henüz ayrıntıları yan yana getirip odayı tanıyamamışken, bedenim tek tek her odayla ilgili olarak, yatağın türünü, kapıların yerini, pencerelerin ışık alma durumunu, bir koridor olup olmadığını, ayrıca o odada uykuya dalarken, aklımdan geçen ve uyandıgımda tekrar aklıma gelen düşünceleri hatırlardı.”¹⁶

Uzam içinde referans noktalarını bulmanın söz konusu olduğu bu sahneye koyuşta anlatıcı tarafından üç evre ele alınır:

- Uyanma anında, “özne”nin yani yargılayıcı bileşenin (*bilişsel* yüklemelerin) orada olmayışı.
- “Özne”nin ikizinin araya girişi: “yükümsüz özne”, bedensel temel bileşen olarak ilk aşamada *dokunma* gibi *bedensel* yüklemle donatılmıştır, ama ikinci aşamada, bunlara bağlı olan *çıkarsamak*, *hatırlamak* gibi *bilişsel* yüklemle de donatılmıştır.

ÖNEMLİ NOT: H. Cixous söylem oluşumunda simgesel bir biçimde işte bu bedensel söyleyene gönderme yapar: “Hayat benim bedenimden yola çıkarak metin oluşturur. Ben zaten metnin bir parçasıyım”, *Entre l'écriture*, Des femmes, 1986, s. 63.

- Bedensel sınanma başarıyla tamamlandığında, zihni açılan özne zamansal-uzamsal boyutta öznelik kimliğini bulur.

Uyanma deneyiminde gerçekleşen < (1) yükümsüz özne - (2) özne > biçimindeki belirleyici dizilim de buradan gelir.

Vergilius

Énéide, I, 402-405'e doğru.

[...] *et avertens rosea cervice refulsit*,

¹⁶ Marcel Proust, *Swann'ların Tarafı*, çeviren: Roza Hakmen, İstanbul, YKY, 2013, s. 12.

*Ambrosiæque comæ divinum vertice odorem
Spiravere; pedes vestis defluxit ad imos,
Et vera incessu patuit dea.*¹⁷

Yargılayıcı bileşenin orada olmayışıyla ilgili benzer bir başka örnek: “özne” karşısındaki kişiyi tanımaz. Algılama deneyimi: aslında Tanrıça olan söz konusu kişi, yürüyüş biçimiyle (*incessu*), kendisine özgü adım atışıyla, oğluna kim olduğunu, annesi olduğunu gösterir (*patuit*). Her ne kadar “özne” bu tanıma edimini başaracak yetenekte değilse de, beden, yani “yükümsüz özne”, şu ikiz, şu “öteki ben” der Merleau-Ponty, bunu yapabilecek güçtedir.

Algılama deneyimini tam olarak çevirmek isteseydim, ben algılıyorum [özne] değil de bende *algılanıyor* [yükümsüz özne] derdim. (MMP *Phénoménologie de la perception*, s. 249)

Tanrıça (*vera dea*) oğlunun gözüne görünür (*patuit*) ama neredeyse ona dokunabilecek mesafededir: “... *dea ille...*”. Anne (*dea*) bir an oğluna değer (*ille*), noktalama işareti içermeyen Latince el yazması bunu çok güzel gösterir. Ancak yükümsüz öznenin gerçekleştirdiği bu karmaşık algılama deneyimi sonrasında oğul özneye dönüşür: annesini tanır (*agnovit*)¹⁸.

Yazınsal metinlere yaklaşımda uyulacak iki ilke vardır:

- (1) < φύσις [*phusis*] - λόγος [*logos*]> çiftini korumak
Algılamayı algılama düşüncesine indirgemek (φύσις [*phusis*]’i λόγος [*logos*]’a indirgemek), gerçekte var olan dünyayı anlamayı reddetmek ve bize asla dünyada “var olanı” vermeyecek türde bir kesinliğe geçmek olur (Merleau-Ponty, *Le visible et l’invisible*, s. 58-59).
- (2) Olguların zincirlenişine sadık olmak: önce, deneyim ve onu çeviren *bedensel* yüklem (dünyadan *alımlama*), daha sonra, *bilişsel* yüklemle aktarılan deneyimin değerlendirilmesi (*yeniden alma* evresi). “Önce ateş, sonra yangın olduğunun çevirisi”, diye belirtiyordu Hélène Cixous 1991’de¹⁹.

Yorumlayan okurun süreci

Yorumlayan okurun (alımlayanın, A) amacı *birincil* söyleyenin (“yazarın”) *üretmiş* olduğu söylemi *yeniden üretmektir*, bunu öznenin bileşenlerini (burada, özerklik alanının iki bileşenini, önce ortaya çıkan bileşen olarak yükümsüz özneyi ve yargılayıcı bileşen olan özneyi) kavrayarak ve onları birbirine eklemleyerek yapar.

ÖNEMLİ NOT: Claude Simon, dostu ressam Jean Dubuffet’ye yazdığı bir mektupta, Merleau-Ponty’nin aşağıda yer alan açıklamasını aktarır, söz konusu açıklama bizi metni üreten insanı, fiziksel varlığı olan kişiyi yazardan, “metin kişisi”nden, birincil söyleyenden açık bir biçimde ayırmak bakımından ilgilendirmektedir:

¹⁷ I.-VI. kitapları içeren cilt için 1977’de Jacques Perret’nin yaptığı çeviri: “... kadın geri döndüğünde, gül pembesi ensesinde bir ışık parıltıydı; başındaki hoş kokulu saçları tanrısal bir koku yaydı; elbisesinin kıvrımları ayaklarına kadar inmekteydi ve gerçek bir tanrıça yürüyüşüyle, kadın görüldü” (Les Belles Lettres, Association Guillaume Budé, Collection des Universités de France, eser daha sonra birçok kez yeniden yayımlanmıştır, 2002 baskısının 1. Cildi I.-IV. kitapları içermektedir).

¹⁸ 405. dizinin tümünde ve devamında 406. dizede olmak üzere: “*et vera incessu patuit dea ille ubi matrem / agnovit*”.

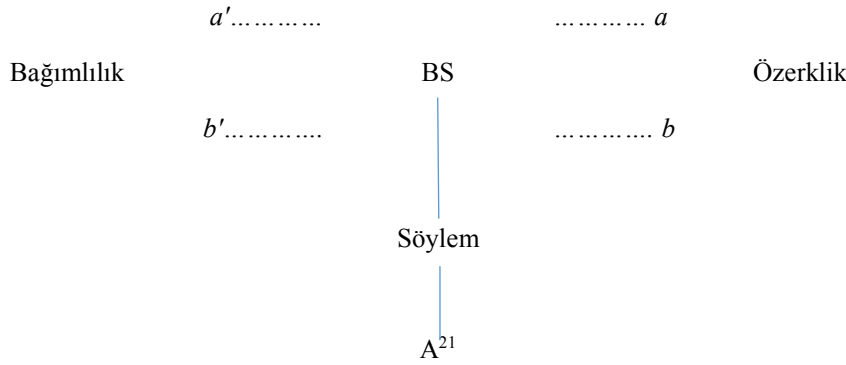
¹⁹ *On ne part pas, on ne revient pas*, Des femmes, 1991, s. 52.

Romanlarım hakkında Collège de France'ta yapmış olduğu bir dersin çıkışında (romanlarımda zaman ve uzam sorunlarını ele alan ve izlemekte bir ölçüde güçlük çektiğim bir dersti bu) Merleau-Ponty'ye şunu söyledim: “Söz ettiğiniz şu Claude Simon ne kadar da zekiymiş!”, o da bana şöyle yanıt verdi: “Evet ama o siz değilsiniz: bizim ancak inceleme yoluyla ortaya çıkardığımız metin kişisidir.”²⁰

P. Ricœur Aristoteles'in *Poetika*'sı hakkında şunu söyler: “yapılandırma [akılcılığa uymayan her türlü etkiyi ortadan kaldırmak için ben “söylem” derdim] belli bir yönde giden bir etkinliktir [aynı nedenlerle ben “anlamlandırıcı” derdim] ve yalnızca izleyicide ya da okurda tamamlanır” (*Temps et Récit I*, s. 80). Sonunda birincil söyleyen ile alımlayan arasında bir uyum olacağını varsayan böyle bir akıl yürütmenin sonucu rastlantıya kalmıştır. Tarihsel ve kültürel (ortak ve bireysel) nitelikler ideal bir uyumu bozar. Ne var ki düşüncenin işleyişi gerçekten böyle görünür.

Söyleyenler Şeması

Özerklik ve bağımlılık boyutlarındaki söyleyenleri aşağıdaki çizimle gösterebiliriz:

Özerklik boyutu

Okurun seçeneklerinden biri, yukarıda Proust'tan ya da Vergilius'tan aldığımız örneklerde olduğu gibi, kendisini yönlendiren yorumun izlediği yolu benimsemektir; o zaman, okur (a) dan (b) ye, temel söyleyenden yani yükümsüz öznenen, yargılayıcı söyleyene yani özneye gider: (a) bu durumda (b) nin belirleyenisidir.

Bağımlılık boyutu

Ya da okur, Stoacıardan bu yana klasikleşmiş olan, bize bağlı olaylar ile bize bağlı olmayanlar arasındaki ayrımı dikkate alır; örneğin tutkular bize bağlı olmayan olaylardandır: “Tutkular yanlarında biz olmadan bizim içimizdedirler”, diye yazıyordu Malebranche (τὰ ἐφ' ἡμῶν, τὰ οὐκ ἐφ' ἡμῶν / *ta eph'èmin, ta ouk eph'èmin*). Metinleri okuduğumuzda, her iki bağımlılık düzeyinde ortak olan niteliğin güç kavramına gönderme olduğunu görürüz; içkin ya da aşkın güç. Bu güç bizim içimizde ya da bizim

²⁰ J. Dubuffet et C. Simon, *Correspondance 1970-1984*, L'Échope, 1994, 22.09.1982 tarihli mektup, s. 82.

²¹ BS: birincil söyleyen; A: alımlayan (Çevirenin notu)

üstümüzde işler. “Biz”im dışımızdaki güç (burada “biz”, BSin her iki bileşeni (a) ya da (b) dir), *üçüncül eyleyen* olarak devreye girer, ya φύσις [*phusis*] düzeyindedir, eğer *üçüncül eyleyen* için nitelikteyse ya da λόγος [*logos*] düzeyindedir, eğer *üçüncül eyleyen* aşkın nitelikteyse: öyleyse – (a) ile aynı düzeyde olan (a') nün *içkin* üçüncül eyleyen olduğunu ve (b) ile aynı düzeyde olan (b') nün *aşkın* üçüncül eyleyen olduğunu söyleyeceğim.

İçkin üçüncül eyleyen

Bu seminerde “yazınsal kuramlar” söz konusu olduğuna göre, örneklerimi edebiyattan alacağım. Önce P. Valéry, “L’Homme et la coquille” (*Œuvres*, 1, Gallimard, 1957, s. 887, 888, 897, 900, 905). Yazar (b) konumunu – bilen özne konumunu- benimseyerek doğanın üretimlerinden birinin, kabuklu hayvanın karşısında “Yaşayan Doğa”ya, şu “Üretici Erk”e “atfedebileceğimiz” şeyi açıklamaya çalışır [*güç kavramına bakınız*]. Örneğin “sarmal kabuğun temel nedeni”nin “içerden kaynaklanan bir gereklilik”in, içkinliğin sonucu olduğunu anlayabiliriz. Özerklik boyutunda (a ve b) insanın yapmayı bildiği şey ile için için üçüncül eyleyen (a') “Doğa”nın ürettiği arasında bir kopuş vardır:

Kabüğün üretimi yaşanan bir şeydir, yapılmış bir şey değil: bizim bir sonuçtan önce gelen ve onun nedeni olarak işleyen, eklemelenmiş edimimize bundan daha karşıt hiçbir şey yoktur.

Metnin söylediğine göre, “geri çekilip içinde büzülmek”ten adeta keyif aldığı uzamının oluşturulması hakkında, “ipeksi bir lambri” ile kaplı “yaşam alanı” hakkında kabuklu hayvana (a') atfedilen “söylem” onun kendi söylemi değildir, kuşkusuz (başka nasıl olabilirdi ki?) ve bize bunu öğretmek de “özne”ye (b) düşmektedir, “biz”e (alımlayan olarak, okur olarak “biz”e) ama bu da onun kendi söylemi değildir, okura (A) beceriksizce önerdiği üçüncül eyleyenin (a') söylemidir:

Algıladığımız dünya bir arı kovanına ya da yumuşakça kabuğuna benzer bir yapıdır, bu yapıyı tam da düşündüğümüzü sandığımız yerde ikamet eden *yabancı bir varlığa* borçluyuz.²²

Yazar (a')nün yerine (b)yi koyma rolünü oynamaya çalışsa da kimi zaman, bir duygudaşlık olgusuyla (*Einfühlung*, der Husserl), herhangi bir aracı olmaksızın çevresinde olup biteni hissetmek gibi sıra dışı bir kapasiteye sahiptir. E. Munch'un *Çılgılık* (1893) adlı tablosunun çerçevesinde bu özdeşleştirme sürecine (a, b = a') tanıklık eden şöyle bir yazı okuruz: “*Ich fühlte das grosse Geschrei durch die Natur*” [Doğayı kat edip geçen büyük çılgılığın gücünü hissediyordum]. Hélène Cixous'un şu açıklaması buna yankı yapmaktadır: “Bana ait olmayan bir güç içimden geçip gidiyor. Bir güç – ki ben o güç değilim- bana benim hikâyemi anlatıyor ...” Her şey içerden gelmekte: “Bizden çok daha önce dörtnele giden bu yazının efendisi değiliz”²³.

Aşkın üçüncül eyleyen

Aşkın üçüncül eyleyenin (b') bürünebileceği çok sayıda figür arasından, yazınsal metinlerin incelenmesinde dikkate alınabilecek birkaç tanesini ele alacağım:

²² *Cahiers VIII*, Gallimard, 2001, s. 237.

²³ Hélène Cixous, *Photos de racines*, Des femmes, 1994, s. 37 ve 49.

- Dinsel söylemin “*Yüce yazarı*” (F. Jacques²⁴), bir başka deyişle, Tanrı, Öteki, en üstün biçimiyle “o”: “bizim “o olmak” diye adlandırdığımız ve belki de Tanrı sözcüğünün de söylediği üçüncü kişi” diye yazar Levinas²⁵,
- Ya da *Devlet*, der Valéry, “*Konuşan kişi* Hepimiz olabilir” ya da “Hepimizin yerini tutan biri, Devlet olabilir”²⁶
- Ya da Tarih, Hegel’de²⁷ “*Logos* biçiminde patlayan Mutlak²⁸ bilgi biçiminde tamamlanabilen Tarih”, vb.

Bitirirken yapısalci ön gerçeklerin edebiyat hakkındaki şu simgesel sözcüsünü ele alacağım:

Yazınsal metinler, sergilenişini sahneye konuluşuna indirgediği için kendi haklı varoluşunun belirtirlerini sahiplenmeden sözcülenen bir düşüncenin ikamet ettiği yerdir.²⁹

Altmışlı yılların tasarısı böylece tamamlanmıştır: metin “pirüpak”tır çünkü üçüncül eyleyen haricinde “sözceleyicisi yoktur”³⁰.

Yorumlayan okurun sürecine dönüş

Okurun anlamaya çalıştığı şey ötekinin, muhatabının ona söylediğidir, daha genel olarak, toplumsal kitlenin ona söylediğidir, bu da ya esenliksiz tarzdadır:

Fırtınalarla ve trajedilerle şişmiş tiyatrolarız biz...
Önce ateşi görür, sonra yangın olduğunu çeviririz³¹

Ya da esenlikli ve *birlikte yaşama* (συζήν) tarzındadır tıpkı güzel bir iyimserlik çabası içinde Eski Yunana ait siyasal geleneğin bizi böyle yapmaya davet ettiği gibi³². Alımlayan, yorumlayıcı sürecinde, BS’nin bileşenlerinden ya birine ya diğerine ya da tümüne dayanacaktır. Örneğin (a)’dan (b)’ye kayacaktır, bu işlem *bedensel* yüklemelere geri dönüşü varsayar tıpkı Proust ya da Vergilius tarafından sahneye konmuş anlatıcının yaptığı gibi yahut da (b)’den (b)’e, *bilişsel* yüklemelere kayar tıpkı Camus’nün Caligula’sının yaptığı gibi: “Bundan böyle kader, benim” der Caligula; imparator ve ölümlüken (b) tanrı ve ölümsüz oldum (b’). Arayışını tamamlayabilmeyi asla umut etmeden bütün keşif yollarını denemek okura, alımlayana düşer, her söylemin “varlığın kayda geçirilmesi” (MMP *Le visible*

²⁴ F. Jacques, « Expérience et textualité en philosophie de la religion », *Revue des sciences philosophiques et théologiques*, 1993, s. 372 ; « Sur le dispositif énonciatif », *Sémiotiques*, n° 10, 1996, s. 69. Bkz. Jean-Claude Coquet, *Phusis et Logos – Une phénoménologie du langage*, « La Philosophie hors de soi », P.U.V., 2007, s. 140, not 16.

²⁵ *L’au-delà du verset*, Minuit, 1982, s. 157.

²⁶ Janeta Ouzounova, *Valéry et le langage dans les Cahiers (1894-1914)*, L’Harmattan, « Sémantiques », 2003, s. 99.

²⁷ J.-M. Rey, “L’idée à la place du texte”, *Rue Descartes*, n° 50, 2005, s. 35. Vurgulama Jean-Michel Rey’e aittir.

²⁸ Kutsal Kitap’tan söz eden F. Jacques, a.g.y.: “Mutlak olarak Kitap” diyor, “mutlak” olmanın üçüncül eyleyeni tanımlayan niteliklerden biri olduğu işte bu kadar doğrudur. (Türkçenin sözdizimi nedeniyle 27. ve 28. notların sıralaması değişmiştir. - Çevirenin notu)

²⁹ P. Macherey, *À quoi pense la littérature? Exercice de philosophie littéraire*, Puf, « Pratiques théoriques », 1990, s. 198, alıntılan F. Cossutta, « Discours philosophique, discours littéraire : le même et l’autre ? », *Rue Descartes*, n° 50, 2005, s.19.

³⁰ C. Metz, “Histoire / Discours (Note sur deux voyeurismes)”, dans Julia Kristeva, Jean-Claude Milner et Nicolas Ruwet dir., *Langue, discours, société – Pour Émile Benveniste*, Seuil, 1975, s. 306.

³¹ H. Cixous, a.g.y.

³² Paul Ricœur’ün, *Soi-même comme un autre* adlı kitabında Aristoteles’e ve “paylaşılan yaşam”a yaptığı göndermeye bakınız, s. 214-218.

et l'invisible, s. 251) olduğu işte bu kadar doğrudur ve bu nedenle de, hep sorgulanmaktadır. Bu hususta, edebiyatın, yeri doldurulamaz bir işlevi vardır:

Gerçek hayat, diye yazar Proust [ve ben de M. Duras'tan yukarıda yaptığımız alıntıya gönderiyorum], en nihayetinde keşfedilmiş ve aydınlatılmış hayat, sonuçta gerçekten yaşanmış tek hayat, edebiyattır. (*Kayıp Zamanı Ararken*³³, III, s. 895)³⁴

³³ Sündüz Öztürk Kasar Paris'te 2013 yılında düzenlenen *Comment traduire Proust?* [Proust'u Nasıl Çevirmeli?] başlıklı konferansta, Marcel Proust'un ırmak romanı *À la recherche du temps perdu*'nun ilk cildi *Du côté de chez Swann*'ın üç farklı Türkçe çevirisini ele almış ve çeviri göstergebilimi yöntemiyle incelemiştir. Yedi ciltlik yapıtın uzun başlığı dilimize üç değişik biçimde *Geçmiş Zaman Peşinde*, *Geçmiş Zamanının Ardında* ve *Kayıp Zamanın İzinde* olarak çevrilmekle birlikte özgün başlık "Kayıp Zamanı Ararken" anlamına gelmektedir. Ayrıca, bu uzun başlık Fransızca *La Recherche* [Arayış] olarak kısaltılmıştır. Bu nedenle ırmak romanın başlığını *Kayıp Zamanı Ararken* biçiminde çevirmeyi tercih ediyoruz. Bu konuda daha fazla bilgi için bkz. Öztürk Kasar, Sündüz, « D'une traduction à l'autre: l'univers sémiotique de *Du côté de chez Swann* en turc I - Titres » et « D'une traduction à l'autre : l'univers sémiotique de *Du côté de chez Swann* en turc II - Sémiotique », *Revue d'études proustiennes*, no 1, *Traduire À la recherche du temps perdu*, Geneviève Henrot Sostero et Florence Lautel-Ribstein (sous la direction de), Classiques Garnier, 2015, 235-245 et 437-450. Başlık çevirisi hakkında bkz. s. 242 (Çevirenin notu).

³⁴ Alıntının çevirisi tarafımızdan yapılmıştır (Çevirenin notu).

Jean-Claude Coquet'nin Söyleyenler Kuramına Ait Türkçe- Fransızca Terimce (6)ⁱ

Türkçe terim	Fransızca terim
[bir yerde] hazır bulunan gerçeklik	réalité présente (la)
[insanın] benzerleri üzerinde etki yapmasını sağlayan araç (A. Martinet'nin terimi)	outil d'agir sur ses semblables (l') (<i>masc.</i>) (terme d'A. Martinet)
< φύσις – λόγος > [<i>phusis –logos</i>] çifti	double < φύσις – λόγος > (le)
akıl yoluyla kavranabilir gerçeklik	réalité intelligible (la)
alımlayan	instance réceptrice (l') (<i>fém.</i>)
alışılmış indirme süreci	processus de rabattement habituel (le)
anlamlandırıcı etkinlik	activité signifiante (l') (<i>fém.</i>)
araç	instrument (l') (<i>masc.</i>)
Aristoteles sonrası mantığı	logique post-aristotélécienne (la)
aşkın güç	force transcendante (la)
başarıyla tamamlanmış bedensel sınanma	épreuve corporelle réussie (l') (<i>fém.</i>)
bedensel anlam evreni	univers de signification corporel (l') (<i>masc.</i>)
bedensel davranış	comportement corporel (le)
bedensel sınanma	épreuve corporelle (l') (<i>fém.</i>)
bedensel temel bileşen	instance de base corporelle (l') (<i>fém.</i>)
belirleyen [öge]	déterminant (le)
bilen özne	sujet de la connaissance (le)
bilen özne konumu	position du sujet de la connaissance (le)
bişsel anlam evreni	univers de signification cognitif (l') (<i>masc.</i>)
bişsel uzam	espace cognitif (l') (<i>masc.</i>)
birlikte yaşama	vivre-ensemble (le)
çeviri işlemcisi	opérateur de traduction (l') (<i>masc.</i>)
dil kuramı	théorie du langage (la)
dile getirme	expression (l') (<i>fém.</i>)
dilin devingen görünümü	aspect dynamique du langage (l') (<i>masc.</i>)
dilin temel söyleyeni	instance de base du langage (l') (<i>fém.</i>)
dinleyici	auditeur (l') (<i>masc.</i>)
doğal olgu	fait de nature (le)
doğru [olgu]; hakiki [olgu]	vrai (le)
doğru; hakiki	vrai
dünyadan alımlama	prise sur le monde (la)
dünyanın temsili ; dünyanın temsil edilmesi	représentation du monde (la)

dünyaya algısal açıklık (M. Merleau-Ponty'nin terimi)	ouverture perceptive au monde (l') (<i>fém.</i>) (terme de M. Merleau-Ponty)
duyumsanabilir deneyime ait veri	donnée de l'expérience sensible (la)
duyumsanabilir gerçeklik	réalité sensible (la)
el-kol hareketleri	geste (le)
esenlik	euphorie (l') (<i>fém.</i>)
esenliksiz durum	dysphorie (la)
gerçek duygu	sentiment réel (le)
gerçeklik alanı	champ de la réalité (le)
gerçeklik ilkesi	principe de réalité (le)
gerçekte var olan dünya	monde effectif (le)
Görüngübilimci Aristoteles	Aristote phénoménologue
güç; kuvvet	force (la)
ham gerçeklik	réalité brute (la)
içkin güç	force immanente (la)
iletişim aracı (A. Martinet'nin terimi)	outil communicatif (l') (<i>masc.</i>) (terme d'A. Martinet)
katıksız değerlerden oluşan dizge (Saussure'ün terimi)	système de pures valeurs (le) (terme de Saussure)
kesinleme işlemcisi	opérateur d'assertion (l') (<i>masc.</i>)
kesinleme öneki (M. Polanyi'nin terimi)	préfixe d'assertion (le) (terme de M. Polanyi)
kültürel olgu	fait de culture (le)
kurgu	fiction (la)
Mantıkçı Aristoteles	Aristote logicien
mantıksal bakış açısı	point de vue logique (le)
mantıksal uzam	espace logique (l') (<i>masc.</i>)
metin kişisi	personnage (le)
o olma (E. Levinas'ın terimi)	illéité (l') (<i>fém.</i>) (terme d'E. Levinas)
okur	lecteur (le)
olay	événement (l') (<i>masc.</i>)
olayı deneyimleme	expérience de l'événement (l') (<i>fém.</i>)
olguların çevrilmesi	traduction des choses (la)
olguların dile getirilmesi	expression des choses (l') (<i>fém.</i>)
olgularla doğrudan kurulan ilişki	rapport immédiat aux choses (le)
oluşturan öge	élément constituant (l') (<i>masc.</i>)
oluşturulan öge	élément constitué (l') (<i>masc.</i>)
ortam	médium (le)

öteki ben (M. Merleau-Ponty'nin terimi)	autre moi (l') (<i>masc.</i>) (terme de M. Merleau-Ponty)
özdeşleştirme süreci	processus d'identification (le)
öznenin ikizi	double du sujet (le)
öznenin orada olmayışı	défaillance du sujet (la)
pirüpak metin (C. Metz'in terimi)	texte pur (le) (terme de C. Metz)
pozitivist yaklaşım	visée positiviste (la)
saf akıl (I. Kant'ın terimi)	raison pure (la) (terme d'I. Kant)
saf biçim (R. Barthes'ın terimi)	forme pure (la) (terme de R. Barthes)
saf dilbilgisi (E. Husserl'in terimi)	grammaire pure (la) (terme d'E. Husserl)
saf eylem (R. Barthes'ın terimi)	verbe pur (le) (terme de R. Barthes)
saf hukuk (E. Husserl'in terimi)	droit pur (le) (terme d'E. Husserl)
saf mantık (E. Husserl'in terimi)	logique pure (la) (terme d'E. Husserl)
saf şiir (P. Valéry'nin terimi)	poésie pure (la) (terme de P. Valéry)
saf söz edimi (R. Barthes'ın terimi)	acte verbal pure (l') (<i>masc.</i>) (terme de R. Barthes)
safılık; katıksızlık	pureté (la)
sahneye konmuş anlatıcı	narrateur mis en scène (le)
sahneye koyma	mise en scène (la)
ses	voix (la)
sınama; sınanma	épreuve (l') (<i>fém.</i>)
somut olgu	chose concrète (la)
söylem üreticisi	producteur du discours (le)
söylemin gerçekliği	réalité du discours (la)
söylemin ilerleyişi	déroulement du discours (le)
sözceleyen	instance énonçante (l') (<i>masc.</i>)
sözceleyici (C. Metz'in terimi)	énonceur (l') (<i>masc.</i>) (terme de C. Metz)
süredizimsel olarak sahneye koyma	mise en scène chronologique (la)
tanı(n)ma ölçütü	critère de reconnaissance (le)
tanıma edimi	acte de reconnaissance (l') (<i>masc.</i>)
temsil ; temsil etme	représentation (la)
tensel anlam evreni	univers de signification charnel (l') (<i>masc.</i>)
toplumsal kitle	corps social (le)
Üretici Erk	Puissance génératrice (la)
varlığın kayda geçirilmesi	inscription de l'Être (l') (<i>fém.</i>)
yanlış	faux

yanlış; sahte [olgu]	faux (le)
yapısalcı ön gerçek	postulat structuraliste (le)
yargılayıcı bileşenin orada olmayışı	défaillance de l'instance judiciaire (la)
yargılayıcılık niteliği (G. Frege'nin terimi)	trait de jugement (le) (terme de G. Frege)
yazar	auteur (l') (<i>masc.</i>)
yeniden alma	reprise (la)
yeniden alma evresi	phase de la reprise (la)
yorumlayan okur	lecteur-interprétant (le)
yorumlayıcı	interprétant (l') (<i>masc.</i>)
yorumlayıcı süreç	cheminement interprétatif (le)
zamansal-uzamsal boyuttaki öznellik kimliği	identité spatio-temporelle du sujet (l') (<i>fém.</i>)
zihinsel anlam evreni	univers de signification intellectuel (l') (<i>masc.</i>)
zihni açılmış özne	sujet éveillé (le)
λόγος [logos] [akıl]	λόγος (le)
λόγος [logos'un] φύσις [phusis] üzerindeki egemenliği	emprise du λόγος sur la φύσις (l') (<i>fém.</i>)
Φύσις [phusis] [doğa]	Φύσις (la)

Jean-Claude Coquet'nin Söyleyenler Kuramına Ait Fransızca-Türkçe Terimce (6)

Fransızca terim	Türkçe terim
acte de reconnaissance (l') (masc.)	tanıma edimi
acte verbal pure (l') (masc.) (terme de R. Barthes)	saf söz edimi (R. Barthes'in terimi)
activité signifiante (l') (fém.)	anlamlandırıcı etkinlik
Aristote logicien	Mantıkçı Aristoteles
Aristote phénoménologue	Görüngübilimci Aristoteles
aspect dynamique du langage (l') (masc.)	dilin devingen görünümü
auditeur (l') (masc.)	dinleyici
auteur (l') (masc.)	yazar
autre moi (l') (masc.) (terme de M. Merleau-Ponty)	öteki ben (M. Merleau-Ponty'nin terimi)
champ de la réalité (le)	gerçeklik alanı
cheminement interprétatif (le)	yorumlayıcı süreç
chose concrète (la)	somut olgu
comportement corporel (le)	bedensel davranış
corps social (le)	toplumsal kitle
critère de reconnaissance (le)	tanı(n)ma ölçütü
défaillance de l'instance judiciaire (la)	yargılayıcı bileşenin orada olmayışı
défaillance du sujet (la)	öznenin orada olmayışı
déroulement du discours (le)	söylemin ilerleyişi
déterminant (le)	belirleyen [öğe]
donnée de l'expérience sensible (la)	duyumsanabilir deneyime ait veri
double < φύσις – λόγος > (le)	< φύσις – λόγος > [<i>phusis –logos</i>] çifti
double du sujet (le)	öznenin ikizi
droit pur (le) (terme d'E. Husserl)	saf hukuk (E. Husserl'in terimi)
dysphorie (la)	esenliksiz durum
élément constituant (l') (masc.)	oluşturan öğe
élément constitué (l') (masc.)	oluşturulan öğe
emprise du λόγος sur la φύσις (l') (fém.)	λόγος [<i>logos 'un</i>] φύσις [<i>phusis</i>] üzerindeki egemenliği
énonceur (l') (masc.) (terme de C. Metz)	sözceleyici (C. Metz'in terimi)
épreuve (l') (fém.)	sınama; sınanma
épreuve corporelle (l') (fém.)	bedensel sınanma
épreuve corporelle réussie (l') (fém.)	başarıyla tamamlanmış bedensel sınanma
espace cognitif (l') (masc.)	bilişsel uzam
espace logique (l') (masc.)	mantıksal uzam

euphorie (l') (fém.)	esenlik
événement (l') (masc.)	olay
expérience de l'événement (l') (fém.)	olayı deneyimleme
expression (l') (fém.)	dile getirme
expression des choses (l') (fém.)	olguların dile getirilmesi
fait de culture (le)	kültürel olgu
fait de nature (le)	doğal olgu
faux	yanlış
faux (le)	yanlış; sahte [olgu]
fiction (la)	kurgu
force (la)	güç; kuvvet
force immanente (la)	içkin güç
force transcendante (la)	aşkın güç
forme pure (la) (terme de R. Barthes)	saf biçim (R. Barthes'in terimi)
geste (le)	el-kol hareketleri
grammaire pure (la) (terme d'E. Husserl)	saf dilbilgisi (E. Husserl'in terimi)
identité spatio-temporelle du sujet (l') (fém.)	zamansal-uzamsal boyuttaki öznel kimliği
illéité (l') (fém.) (terme d'E. Levinas)	o olma (E. Levinas'in terimi)
inscription de l'Être (l') (fém.)	varlığın kayda geçirilmesi
instance de base corporelle (l') (fém.)	bedensel temel bileşen
instance de base du langage (l') (fém.)	dilin temel söyleyeni
instance énonçante (l') (masc.)	sözceleyen
instance réceptrice (l') (fém.)	alımlayan
instrument (l') (masc.)	araç
interprétant (l') (masc.)	yorumlayıcı
lecteur (le)	okur
lecteur-interprétant (le)	yorumlayan okur
logique post-aristotélicienne (la)	Aristoteles sonrası mantığı
logique pure (la) (terme d'E. Husserl)	saf mantık (E. Husserl'in terimi)
médium (le)	ortam
mise en scène (la)	sahneye koyma
mise en scène chronologique (la)	süredizimsel olarak sahneye koyma
monde effectif (le)	gerçekte var olan dünya
narrateur mis en scène (le)	sahneye konmuş anlatıcı
opérateur d'assertion (l') (masc.)	kesinleme işlemcisi
opérateur de traduction (l') (masc.)	çeviri işlemcisi
outil communicatif (l') (masc.) (terme d'A. Martinet)	iletişim aracı (A. Martinet'in terimi)

outil d'agir sur ses semblables (l') (masc.) (terme d'A. Martinet)	[insanın] benzerleri üzerinde etki yapmasını sağlayan araç (A. Martinet'nin terimi)
ouverture perceptive au monde (l') (fém.) (terme de M. Merleau-Ponty)	dünyaya algısal açıklık (M. Merleau-Ponty'nin terimi)
personnage (le)	metin kişisi
phase de la reprise (la)	yeniden alma evresi
poésie pure (la) (terme de P. Valéry)	saf şiir (P. Valéry'nin terimi)
point de vue logique (le)	mantıksal bakış açısı
position du sujet de la connaissance (le)	bilen özne konumu
postulat structuraliste (le)	yapısalcı ön gerçek
préfixe d'assertion (le) (terme de M. Polanyi)	kesinleme öneki (M. Polanyi'nin terimi)
principe de réalité (le)	gerçeklik ilkesi
prise sur le monde (la)	dünyadan alımlama
processus d'identification (le)	özdeşleştirme süreci
processus de rabattement habituel (le)	alışılmış indirme süreci
producteur du discours (le)	söylem üreticisi
Puissance génératrice (la)	Üretici Erk
pureté (la)	saflık; katıksızlık
raison pure (la) (terme d'I. Kant)	saf akıl (I. Kant'ın terimi)
rapport immédiat aux choses (le)	olgularla doğrudan kurulan ilişki
réalité brute (la)	ham gerçeklik
réalité du discours (la)	söylemin gerçekliği
réalité intelligible (la)	akıl yoluyla kavranabilir gerçeklik
réalité présente (la)	[bir yerde] hazır bulunan gerçeklik
réalité sensible (la)	duyumsanabilir gerçeklik
représentation (la)	temsil ; temsil etme
représentation du monde (la)	dünyanın temsili ; dünyanın temsil edilmesi
reprise (la)	yeniden alma
sentiment réel (le)	gerçek duygu
sujet de la connaissance (le)	bilen özne
sujet éveillé (le)	zihni açılmış özne
système de pures valeurs (le) (terme de F. de Saussure)	katıksız değerlerden oluşan dizge (F. de Saussure'ün terimi)
texte pur (le) (terme de C. Metz)	pirüpak metin (C. Metz'in terimi)
théorie du langage (la)	dil kuramı
traduction des choses (la)	olguların çevrilmesi
trait de jugement (le) (terme de G. Frege)	yargılayıcılık niteliği (G. Frege'nin terimi)
univers de signification charnel (l') (masc.)	tensel anlam evreni
univers de signification cognitif (l') (masc.)	bilişsel anlam evreni

univers de signification corporel (l') (masc.)	bedensel anlam evreni
univers de signification intellectuel (l') (masc.)	zihinsel anlam evreni
verbe pur (le) (terme de R. Barthes)	saf eylem (R. Barthes'ın terimi)
visée positiviste (la)	pozitivist yaklaşım
vivre-ensemble (le)	<i>birlikte yaşama</i>
voix (la)	ses
vrai	doğru; hakiki
vrai (le)	doğru [olgu]; hakiki [olgu]
λόγος (le)	λόγος [<i>logos</i>] [akıl]
Φύσις (la)	Φύσις [<i>phusis</i>] [doğ'a]

Jean-Claude Coquet, «Approches théoriques de texte littéraire», *Phénoménologie du langage*, Limoges, Lambert-Lucas, 2022, 123-133.

ⁱ Yukarıda yer alan Jean-Claude Coquet'nin Söyleyenler Kuramına ait Türkçe - Fransızca Terimce (6) ile Fransızca - Türkçe Terimce (6) *Dünya Dilleri, Edebiyatları ve Çeviri Çalışmaları Dergisi*'nin ilk beş sayısında yer alan Jean-Claude Coquet'den çevrilmiş beş makalenin terimcilerinin devamı niteliğindedir. Bu nedenle, daha önceki terimcelerde yer alan terimler ve karşılıkları buradaki terimcelere dâhil edilmemiştir.